

Co-funded by
the European Union

SIEVIEŠU SOCIĀLĀ UZŅĒMĒJDARBĪBA

VALSTS PĀRSKATS

LATVIJA

Eiropas Savienības finansēts. Paustie viedokļi un uzskati atspoguļo autora(-u) personīgos uzskatus un ne vienmēr sakrīt ar Eiropas Savienības vai Eiropas Izglītības un Kultūras izpildaģentūras (EACEA) viedokli. Ne Eiropas Savienība, ne EACEA nenes atbildību par paustajiem uzskatiem.

2022-1-IE01-KA220-ADU-000089829

u.power

u.powerproject

www.upowererasmus.com

**Co-funded by
the European Union**

1.87 milj.

Iedzīvotāju skaits

53.67%

Sieviešu īpatsvars

1.35%*

Sievietes ar zemu izglītības līmeni

19.11%

Sievietes ar augstāko izglītību**

5.80%

Sieviešu bezdarba līmenis

1.40%

Sieviešu ilgtermiņa bezdarba līmenis

Sociālo uzņēmumu attīstība

"Sociālās uzņēmējdarbības" fenomens Latvijā ir salīdzinoši jauns. Tas parādījās 2000. gadu vidū un tika iekļauts valsts stratēģiskās plānošanas dokumentos kā instruments sociālo jautājumu risināšanai. Latvijas Sociālās uzņēmējdarbības asociācijas izveidošana 2015. gadā un Sociālā uzņēmuma likuma ieviešana 2018. gadā bija nozīmīgs pavērsiens sociālo uzņēmumu izpratnes veidošanā un attīstībā. Sociālo uzņēmumu ekosistēmu dalībnieku aktīvā iesaistišanās ilgstošās diskusijās par "sociālā uzņēmuma" definīciju vairāku gadu garumā, radīja specifisku tiesisko regulējumu. Sociālā uzņēmuma likums nosaka, ka sabiedrības ar ierobežotu atbildību (SIA), atbilstot noteiktiem kritērijiem, var iegūt oficiālo sociālā uzņēmuma statusu un tā rezultātā pretendēt uz valsts sniegto sociālo uzņēmumu (sociālais uzņēmums *de jure*) atbalstu.

Vēsturiski sociālie uzņēmumi Latvijā ir darbojušies dažādās juridiskās formās. Daudzi no tiem, kas sevi uzskata par sociālajiem uzņēmumiem, joprojām darbojas kā NVO (biedrības, nodibinājumi) vai regulāri komercuzņēmumi bez oficiālā statusa iegūšanas (*de facto*). Tāpat ir izplatīts biznesa modelis, kad tiek pārvaldītas dažādas juridiskās formas, SIA un NVO vienlaicīgi. Vairāk informācijas par sociālajiem uzņēmumiem Latvijā (gan *de jure*, gan *de facto*) pieejams digitālajā "[Sociālo uzņēmumu katalogā](#)".

Sociālo uzņēmumu galvenās darbības jomas

Izglītība (20%), sociālā aprūpe bez izmitināšanas (10%), radošās un izklaides aktivitātes (7%), veselības aprūpe (5,3%) un informācijas pakalpojumi (4,9%). Kopumā Latvijā lielākā daļa sociālo uzņēmumu darbojas nevis ražošanas, bet gan pakalpojumu sniegšanas sektorā (nodrošinot sociālos un veselības aprūpes pakalpojumus).

Galvenie sociālie mērķi

- Nodarbinātības vai darba integrācijas veicināšana mērķa grupām.
- Dzīves kvalitātes uzlabošana tām sabiedrības grupām, kuras saskaršas ar nozīmīgām problēmām, piedāvājot pakalpojumus vai ražojot preces.
- Sabiedrībai nozīmīgu darbību veikšana, kas rada ilgtermiņa pozitīvu sociālo ietekmi.

Ekosistēma – sievietes sociālajā uzņēmējdarbībā

Saskaņā ar Sociālo uzņēmumu reģistra datiem, kopējais aktīvo sociālo uzņēmumu skaits Latvijā ir 216 (uz 2023. gada jūniju). U.POWER pētījuma ietvaros aprēķināts, ka 53,10% sociālo uzņēmumu vada sievietes, 9,30% – sievietes un vīrieši kopā, bet 37,60% – vīrieši. Papildus tam, pastāv arī ekspertu aplēses, par to, ka Latvijā varētu būt līdz pat 200 juridiskajām vienībām, kuras uzskata sevi par *de facto* sociālajiem uzņēmumiem.

* sievietes vecumā 15+ ar pamatskolas izglītību vai bez formālās izglītības.

** ISCED 5-8.līmenis, sievietes vecumā 15+

Eiropas Sociālās uzņēmējdarbības monitoringa (ESEM) dati 2021-2022.gadam liecina, ka vidējais sieviešu īpatsvars uzņēmumu valdē ir 62%, bet dibinātāju vidū – 69%. Šie konstatējumi sniedz papildu pierādījumus tam, ka sievietes ir vairāk ieinteresētas strādāt jomā, kas “rūpējas” par sociālo ietekmi – vidēji 70% no visiem darbiniekiem aptaujāto sociālo uzņēmumu vidū (82 sociālie uzņēmumi) ir sievietes.

Galvenie secinājumi par sieviešu sociālo uzņēmējdarbību

Sociālā uzņēmējdarbība (SU) Latvijā tiek uzskatīta pārsvarā par sieviešu dominējošo sektoru, gan pēc to sieviešu skaita, kas vada sociālo uzņēmumu, gan pēc nodarbināto skaita. Līdzīga tendence ir vērojama arī citās Eiropas valstīs. Vienlaikus tieši SU bieži vien piesaista sievietes uzmanību, lai uzsāktu un izmēģinātu uzņēmējdarbības aktivitāti.

**SOCIĀLĀ UZŅĒMĒJDARBĪBA KALPO
KĀ INSTRUMENTS LATVIJAS
SIEVIETĒM, LAI ATRAISĪTU UN
PĀRBAUDĪTU SAVU
UZŅĒMĒJDARBĪBAS POTENCIĀLU**

Galvenie šķēršļi

- Nesakārtota kopējā likumdošana, t.sk. komunikācijas trūkums pēc likumdošanas izmaiņām.
- Sarežģīta nodokļu sistēma (t.sk. augsti nodokļi, ar darbaspēku saistītie nodokļi, u.c.).
- Sievietēm trūkums iespēju finansēt uzņēmumu, tiklīdz tas ir dibināts, un attīstot to ilgtermiņā. Savukārt esošais nefinansiālais atbalsts sociālajiem uzņēmumiem galvenokārt ir privātu iniciatīvu vadīts.
- Ierobežots sociālo uzņēmēju interešu aizstāvības organizāciju skaits, ņemot vērā sociālās uzņēmējdarbības sektora nelielo izmēru Latvijā.

- Grūtības atrast kvalificētus darbiniekus starp sociāli mazaizsargātajām iedzīvotāju grupām un radīt šai grupai atbilstošus produktus vai pakalpojumus, kas prasa specifiskas zināšanas un prasmes.
- Sievietes, īpaši vientuļās mātes vai tās, kuras nonākušas sociāli ekonomiskajās grūtībās, saskaras ar grūtībām atrast laiku (ģimenes saistību dēļ), iedrošinājumu un finanšu resursus uzņēmējdarbības uzsākšanai, kā arī iespējām tikt galā ar emocionālo dabu.
- Sievietes, kas uzsāk uzņēmējdarbību vienas, riskē ar izdegšanu un saskarās ar izaicinājumu bez finanšu resursiem atrast sadarbības partnerus. Brīvprātīga darba iespējas bieži vien netiek izmantotas, jo šķiet maz ticams, ka kāds iesaistītos ar šādiem nosacījumiem.
- Sabiedrības daļai, kas atrodas ārpus sociālās uzņēmējdarbības loka, bieži vien trūkst izpratnes par šāda veida uzņēmējdarbību. Organizācijas, kas izplata SU specifisku informāciju, parasti ir vērstas jau uz zināmā mērā informētu auditoriju. Lai sasniegtu potenciālo mērķa grupu, nepieciešams pētīt un izmantot jaunus komunikācijas kanālus.

Galvenās nepieciešamās zināšanas un prasmes

- Finanšu pratība un zināšanas ir ļoti svarīgas, īpaši sievietēm, kuras iepriekš nav bijušas iesaistītas uzņēmējdarbībā, ekonomikā vai finanšu sektorā.
- Biznesa modeļa izstrāde (plānošanas), biznesa darbības principi, finanšu plūsmas un sociālās ietekmes analīze ir izšķirošas, lai panāktu sociālās uzņēmējdarbības ilgtspēju.
- Mārketinga – viena no galvenajām apgūstamajām tēmām (kā izveidot mārketinga plānu, kā pievienot tam praktiskus elementus, utt.).
- Nozīmīgas ir arī tēmas, kas saistītas ar līderību, komandas veidošanu un vadību.

Attēls: Daiga Ellaby, Unsplash

- Lai orientētos lielos informācijas apjomos un tos analizētu, kā arī veikt pētījumus, nepieciešamas analītiskās prasmes (datu vākšana un izvērtēšana, sociālās ietekmes izvērtēšana).
- Komunikācijas prasmes un psiholoģija ir būtiskas, lai mijiedarbotos un strādātu ar dažādām sociāli ekonomiskajām iedzīvotāju grupām.
- Tāpat ir svarīgas nozarei specifiskas prasmes un zināšanas jomā, kurā darbojas sociālais uzņēmums.
- Vēlme regulāri mācīties.
- Sociālā uzņēmuma likums Latvijā un Sociālās uzņēmējdarbības asociācija rada labvēlīgu vidi un stipru ekosistēmu sociālo uzņēmumu attīstībai. Tās nodrošina specifiskus atbalsta mehānismus (brīvprātīgo iesaistei, noteikti nodokļu atvieglojumi, ES fondu pieejamība) un dod iespēju pašvaldībām izveidot savus atbalsta instrumentus.
- Finanšu un nefinanšu atbalsta instrumentu pieejamība sociālās uzņēmējdarbības sektorā (ESF SU grants, inkubācijas un akselerācijas programmas) un ārpus tā (piemēram, Latvijas Investīciju un attīstības aģentūras atbalsts).
- Latvijas augstākās izglītības iestādēs arvien vairāk kļūst pieejamas studiju programmas un kursi par SU, tai skaitā lauku attīstības kontekstā.

Virzītājspēks un iespējas

- Sociālā uzņēmējdarbība (SU) sniedz iespēju sievietēm īstenot savas vēlmes, iegūt neatkarību un sasniegt pašrealizāciju. Sieviešu dabai ir raksturīgi rūpēties par citiem, un SU varētu būt pirmais solis, lai viņas ienāktu biznesa pasaulē.
- SU ir piemērota sociāli mazaizsargātām iedzīvotāju grupām. Nereti sievietes pašas vai kāds no viņu vides – tuvi draugi vai ģimene – ir saskarūšies ar sociālajām problēmām un izstrādājuši iespējamus risinājumus, kurus vēlas piedāvāt plašākai auditorijai.

Rekomendācijas politikas veidotājiem sieviešu iedrošināšanai

Radīt stabilu atbalstu, kas aptvertu visus sociālā uzņēmuma attīstības ciklus – sākot no idejas attīstības stadijas līdz tās izaugsmei un paplašināšanai. Nepieciešams ilglaicīgs un nepārtraukts atbalsts, kas būtu pieejams plašākam sociālo uzņēmēju lokam un ko varētu papildināt ar esošajiem finanšu instrumentiem.

POLITIKAS VEIDOTĀJI UN SAISTĪTAS IESTĀDES

- Labklājības ministrija (LM) – sociālās uzņēmējdarbības politikas veidošanas, veicināšanas, uzraudzības iestāde
- Nodarbinātības valsts aģentūra – subsīdiu programmas dažādu neaizsargātu grupu nodarbinātībai (piem., cilvēkiem ar invaliditāti u.c.)
- ALTUM – valsts attīstības finanšu institūcija
- Ekonomikas ministrija – uzņēmējdarbības sektora attīstība
- Latvijas Pašvaldību savienība – sabiedriska organizācija, kas brīvprātīgi apvieno pašvaldības
- Latvijas pašvaldības

SOCIĀLĀS UZNĒMĒJDARBĪBAS SEKTORA ORGANIZĀCIJAS UN TĪKLI

- Latvijas Sociālās uzņēmējdarbības asociācija (LSUA)
- SU vēstnieku tīkls (LSUA)
- Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra (LIAA)
- Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kamera (LTRK) – SU lobijs, politikas ieteikumi, sociālo uzņēmumu veicināšana
- LIAA Biznesa inkubatori

GALVENĀS FINANSIĀLĀ ATBALSTA PROGRAMMAS

- ESF projekts "Atbalsts sociālajai uzņēmējdarbībai" – grantu programma (LM sadarbībā ar ALTUM)
- Augšup – grantu programma SU ideju atbalstam Pierīgā (SEB Banka)
- She's Next grants – atbalsts sievietēm uzņēmējām Baltijas valstīs
- Iedvesma – grantu programma biznesa ideju īstenošanai vai esošā biznesa attīstībai Pierīgas reģionā (SEB Banka)
- Ideju kauss – biznesa ideju konkurss

FISKĀLIE ATBALSTA VEIDI

- Ienākuma nodokļa atvieglojums (pamatojoties uz Sociālo uzņēmumu likumu)
- Pievienotās vērtības nodokļa likums – nodoklis nav piemērojams noteikta veida sociālo pakalpojumu sniedzējiem, bezpeļņas organizācijām ar noteiktiem nosacījumiem
- VSAOI kompensācija nodarbinot personas ar invaliditāti

PRASMJU, PRAKTISKĀS PIEREDZES ATTĪSTĪBA UN MENTORINGS

- Reach for Change – SU biznesa inkubatora programma
- "New Door" – SU akceleratora programma
- Konsultācija biznesa plāna izstrādei – 1h bezmaksas konsultācija (Labklājības ministrija)
- Individuāla konsultācija par SU jautājumiem (LSUA)

CITS

- Videolekcijas par SU Latvijā "Solī pa solim"
- Future Heroes – līderības un uzņēmējdarbības programma meitenēm vecumā no 14 līdz 17 gadiem
- Rīga TechGirls – kopiena, kas izglīto un iedvesmo meitenes un sievietes par tehnoloģijām

Izmantotie avoti

- Latvijas Centrālā statistikas pārvalde (CSP)
- European Commission (2020), Social enterprises and their ecosystems in Europe – Latvia, Author: O'Shaughnessy, M.
- Euclid Network Knowledge Centre, Latvian Social Enterprise Monitor 2021-2022
- Labklājības ministrija (2022), Informatīvais ziņojums "Par sociālo uzņēmumu darbību un attīstību laika posmā no 2020. g. 1. aprīļa līdz 2022. g. 1. aprīlim", 9.lpp
- Sociālo uzņēmumu reģistrs Latvijā
- Sociālā uzņēmuma likums (01.04.2018)
- U.POWER Latvijas ziņojums (datu analīze un ekspertu intervijas), izstrādāja LECSA sadarbībā ar Latvijas Universitāti

- Ūlande, M., Licīte, M. (2018), Social Entrepreneurship in Latvia: a Brief Overview of the Current situation ECOSYSTEM MAPPING, Social Entrepreneurship Association of Latvia

Statistikas datu avoti

- CSP, Latvijas iedzīvotāji (2022)
- CSP, Iedzīvotāju izglītības līmenis vecumā 15+ (2021)
- CSP, Bezdarba līmenis (2022)
- CSP, Ilgtermiņa bezdarba līmenis (2022)

VEIKSMES STĀSTI

LATVIJA

RaMaLa, SIA veiksmes stāsts

**RUTA ŠENKEVICA
(VADĪTĀJA)**

Nozare: ēdināšana un izglītība

facebook.com/Radosamaizeslaboratorija/

www.ramala.lv

GŪTĀS MĀCĪBAS UN PADOMI

Peļņa tiek ziedota no vardarbības cietušo cilvēku un cilvēku ar invaliditāti rehabilitācijai (NVO "Paspārne, "Cimdiņš").

PANĀKUMU APLIECINĀJUMS (SASNIEGTIE REZULTĀTI)

Jau piecus gadus pēc kārtas "RaMaLa" organizē regulāras maizes terapijas nodarbības cilvēku grupām ar īpašām vajadzībām (bērniem un pieaugušajiem, kas cietuši no vardarbības, un cilvēkiem ar invaliditāti), kā arī sabiedrībai kopumā.

Latvijā 2022. gadā to ieteica Restorānu Guru, bet 2023. gadā tā tika atzīta par labāko kafejnīcu Ventpilī.

PAR VADĪTĀJU

Ruta ir iedvesmojusies no Bulgārijā dibinātas organizācijas Bread House, lai piedāvātu unikālu pieeju, kas apvieno dažādus cilvēkus un iedvesmo viņus radīt, cept un dalīties ar maizi un citiem izstrādājumiem. Viņa ir arī krīzes centra ģimenēm un bērniem "Paspārne" vadītāja un Ventpils reģionālā NVO atbalsta centra vadītāja.

PAMATMĒRĶIS

"RaMaLa" ir Ventpils pilsētas sociālais uzņēmums, kas piedāvā maizes terapijas nodarbības bērniem, pieaugušajiem un personām, kuras cietušas no vardarbības vai ar īpašām vajadzībām. Šīs terapijas veids ietver maizes cepšanu kā līdzekli, kas veicina dziedināšanu un emocionālo labsajūtu. "RaMaLa" tika izveidota, lai sniegtu atbalstu krīzes centra "Paspārne" ģimenēm un bērniem un atbalsta centram "Cimdiņš".

Turklāt "RaMaLa" piedāvā izklaidējošas meistarklases, ražo konditorejas izstrādājumus un sniedz kafejnīcas pakalpojumus sabiedrībai.

CITĀTA NO VADĪTĀJAS

**"MAIZE IR MĀJAS, MĪLESTĪBAS, PASAULES SIMBOLS, UN TĀ VAR MŪS NE
TIKAI PABAROT, BET ARĪ VAR MŪS PALĪDZĒT, APVIENOT MŪS, MOTIVĒT
MŪS."**

LATVIJA

Sonido, SIA veiksmes stāsts

INGA MUIŽNIECE (VADĪTĀJA)

Nozare: Zvanu centra pakalpojumi

[facebook.com/sonidolv](https://www.facebook.com/sonidolv)

<https://www.sonido.lv/>

GŪTĀS MĀCĪBAS UN PADOMI

Tas ir stāsts par soli tuvāk iekļaujošai sabiedrībai un darba integrācijai, nodarbinot cilvēkus ar īpašām vajadzībām un ar sarunu palīdzību risinot vientulības problēmu sabiedrībā.

PANĀKUMU APLIECINĀJUMS (SASNIEGTIE REZULTĀTI)

"Sonido" nodarbina aptuveni 30 cilvēkus, no kuriem puse ir ar invaliditāti. Inga divas reizes tika iekļauta Euclid Network TOP 100 sieviešu sociālajā uzņēmējdarbībā - 2021. un 2023. gadā. Kopš 2018. gada palīdzības tālrunis "Parunāsim?" ir saņēmis gandrīz 21 000 zvanu, un tas ir vienīgais šāda veida palīdzības tālrunis Eiropā. Projekts ir guvis arī starptautisku atzinību sociālās inovācijas konkursos.

PAR VADĪTĀJU

Inga strādā zvanu centros kopš 19 gadu vecuma. Pēc ievērojamas pieredzes gūšanas viņa nolēma uzsākt "Sonido". Strādājot zvanu centrā, viņa regulāri saskārās ar situācijām, kad cilvēki zvanīja vienkārši tāpēc, lai būtu ar ko aprunāties, un tas viņu iedvesmoja izveidot sociālo tālruņa līniju "Parunāsim?" ar papildus iespēju nodarbināt cilvēkus ar invaliditāti. Viņa vada arī Sociālās uzņēmējdarbības padomi un iesaistās dažādās citās aktivitātēs.

PAMATMĒRĶIS

"Sonido" sniedz zvanu centra pakalpojumus dažādiem korporatīvajiem klientiem (telemārketinga, telefoniskās aptaujas u.c.), nodarbinot cilvēkus ar invaliditāti - redzes traucējumiem, kustību traucējumiem, kā arī cilvēkus ar smagām slimībām. Papildus komercdarbībai, kopš

2018. gada "Sonido" īsteno sociālo projektu "Parunāsim?" - bezmaksas tālruņa līnija vientuļiem cilvēkiem, lai viņi varētu kādam piezvanīt un tiktu uzklauti.

CITĀTA NO VADĪTĀJAS

"MAN TAS IR LĪDZSVARS STARP UZŅĒMĒJDARBĪBU UN LABDARĪBU, KAS SNIEDZ GANDARĪJUMU, JO AR SAVU DARBĪBU ES VARU ATRISINĀT KĀDU SABIEDRĪBAS PROBLĒMU. ES JŪTU PIENESUMU NE TIKAI SEV, BET ARĪ SABIEDRĪBAI, JO ĪPAŠI TAI DAĻAI, KAS BIEŽI TIEK ATSTUMTA."

LATVIJA

Ligero, SIA veiksmes stāsts

LIENE REINE-MITEVA (VADĪTĀJA)

Nozare: Nodarbinātības veicināšana

facebook.com/Ligero.lv,
<https://ligero.lv/>

GŪTĀS MĀCĪBAS UN PADOMI

Cilvēku ar invaliditāti kā darba ņēmēju potenciāls vēl nav pilnībā atpazīts. "Ligero" koncentrējas uz sabiedrības daļu, kuras potenciāls joprojām nav izmantots.

PANĀKUMU APLIECINĀJUMS (SASNIEGTIE REZULTĀTI)

2022. gadā Liene tika iekļauta Euclid Network TOP100 "Sievietes sociālajā uzņēmējdarbībā". Festivāls "Visiem!" tika organizēts četras reizes, ar vairāk nekā 1000 dalībniekiem, vairāk nekā 37 Latvijā atpazīstamiem uzņēmumiem (lidosta "Rīga", DPD Latvia, Rimi Latvia, Luminor, Lido u.c.). 2022. gadā festivāls saņēma Latvijas tiesībsarga balvu "Nodarbinātības veicinātājs".

PAR VADĪTĀJU

Liene ir sociālā uzņēmēja, kas apvieno jauniešus no reģioniem un cilvēkus ar invaliditāti kopā ar viņu potenciālajiem darba devējiem. Turklāt viņa ir sociālo projektu vadītāja zvanu centrā "Sonido". Iepriekš Liene ir vadījusi Latvijas Sociālās uzņēmējdarbības asociāciju, strādājusi par komunikācijas ekspertu Eiropas Komisijā un ieņēmusi citus viņas sociālās uzņēmējdarbības karjerai būtiskus amatus. Liene ir ieguvusi maģistra grādu tiesību zinātnēs.

PAMATMĒRĶIS

"Ligero" misija ir iesaistīt jauniešus ar invaliditāti nodarbinātības dzīvē, piedāvājot inovatīvas testēšanas metodes, kas radītas kopā ar pedagogiem un psihologiem. Kopš 2019. gada, "Ligero" katru gadu organizē brīvības darba iespēju festivālu "Visiem!".

CITĀTA NO VADĪTĀJAS

"ESMU LEPNA, KA MANI PAMANĪJA UN NOVĒRTĒJA, KĀ ARĪ PARĀDĪJU EIROPAI, KA LATVIJĀ IR JAUNS, BET JAU ATTĪSTĪTS SOCIĀLĀS UZŅĒMĒJDARBĪBAS SEKTORS, KURĀ DARBOJAS SPĒCĪGAS SIEVIETES. EUCLID NOMINĀCIJAS MĒRĶIS IR PIERĀDĪT, KA SIEVIETES SPĒJ DARĪT UN IEDVESMO CITUS ĪSTENOT SAVUS SAPŅUS UN MĒRĶUS. ATCERIETIES, KA JŪS [SIEVIETES] VARAT MAINĪT SAVU DZĪVI JEBKURĀ VECUMĀ UN KARJERAS POSMĀ, PADAROT TO TĀDU, KĀDU VĒLATIES".

UPower

2022-1-IE01-KA220-ADU-000089829

u.power

u.powerproject

www.upowererasmus.com

Co-funded by
the European Union